

CİLT 3

2019
2020
YILI

KAZI **ÇALIŞMALARI**

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

2019-2020 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

CİLT 3

ANKARA 2022

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3714/3
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 192/3

Editör

Dr. Adil ÖZME

e-ISBN: 978-975-17-5051-8 (Takım)
978-975-17-5057-0 (3.Cilt)

Grafik Tasarım

Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafi

Abdulkadir ÖZDEMİR

Aşağı Kaleköy Barajı Projesi / Murat Höyük 2019 Yılı Kurtarma Kazısı

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

İÇİNDEKİLER

Kadir PEKTAŞ, Selda CİRTİL, Saim CİRTİL, Banu ÇELEBİ BEÇİN 2019-2020 YILLARI KAZILARI.....	7
Kimiyoshi MATSUMURA BÜKLÜKALE KAZISI 2019.....	13
K. Levent ZOROĞLU, Mahmut AYDIN, Işık ADAK ADIBELLİ, Hüseyin ADIBELLİ KELENDERİS 2019/2020 YILLARI KAZI VE ONARIM ÇALIŞMALARI.....	29
Masako OMURA YASSIHÖYÜK AŞAĞI ŞEHİR KAZILARI 2018-2019.....	49
Mehmet IŞIKLI, Vedat SEZER VAN AYANİS KENTİ 2019-2020 YILLARI KAZI, KORUMA VE ONARIM ÇALIŞMALARI.....	61
Mikail ERCEK, Mehmet KULAZ, Sinan KILIÇ 2019-2020 YILLARI ESKİ AHLAT ŞEHİRİ KAZILARI.....	73
Mehmet ÖZHANLI, Ali GÜNDOĞAN, Ersin ÖZEN, Samet KOÇAK, Habibe UĞUZ, Veysel ERDOĞAN PISIDIA ANTIOKHEIA KAZISI 2019 VE 2020 YILI ÇALIŞMALARI.....	87
Yusuf KIRAC, Mehmet SAĞIR, Asuman ALPAGUT, Sibel ÖNAL, Berkay YAŞAR, Ali TAŞ 2020 YILI CEBİRLİ KURTARMA KAZISI.....	105
Mehmet TEKOCAN ANEMURİUM KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI: 2019-2020.....	115
Eşref ERBİL, Gizem KARTAL, Engin Koray SARIOĞLU, Burcu Cemre BAL, Göknur KARAHAN, Metin KARTAL KIZILIN KAZILARI (III) 2019 SEZONU.....	137
Michael BLÖMER, Dilek ÇOBANOĞLU, Engelbert WİNTNER 2019-2020 YILLARI DOLICHE ANTIK KENTİ KAZI SEZONLARI.....	151

Michael HOFF, Timothy HOWE, Asena KIZILARSLANOĞLU, Rhys TOWNSEND, Nisa Yılmaz ERKOVAN, Emily HAMMERL, Megan MOORE, Dennis MURPHY, Gülsüm ÖZKAN THE ANTIOCHIA AD CRAGUM ARKEOLOJİK ARAŞTIRMA PROJESİ: 2019-2020 SEZONU	165
Mihriban ÖZBAŞARAN, Güneş DURU, Nurcan KAYACAN, Melis UZDURUM, Fatma KALKAN, Sera YELÖZER AŞIKLI HÖYÜK 2019-2020 KAZI ÇALIŞMALARI	183
Mirko NOVAK, Deniz YAŞIN SİRKELİ HÖYÜK 2019 YILI KAZI VE ARASTIRMA ÇALIŞMALARI	193
Muhammet ARSLAN YENİ DÖNEM ANI KAZILARI (2019 ve 2020 YILI ÇALIŞMALARI)	209
Muharrem ÇEKEN, Alptekin YAVAŞ, Gökhan MERİÇ KUBADABAD SARAY KÜLLİYESİ KAZISI 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI	229
Murat AKAR, Müge BULU, Tara INGMAN, Ulaş AVŞAR, Onur Hasan KIRMAN, Seren BURGAÇ, K. Aslihan YENER AÇÇANA HÖYÜK, ESKİ ALALAH KENTİ 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI	245
Demet KARA, Murat AKAR HATAY ARKEOLOJİ MÜZESİ ALTINÖZÜ TOPRAKHİSAR HÖYÜK KURTARMA KAZISI 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI	257
Murat ARSLAN, Nihal TÜNER ÖNEN 2019-2020 YILI PHASELIS KAZI ÇALIŞMALARI	263
Mustafa DEMİREL, Murat TAŞKIRAN, Meydan PALALI SILLYON KAZISI 2020 YILI ÇALIŞMALARI	275
Murat TÜRKTEKİ, Deniz SARI, Fatma ŞAHİN, Erkan FİDAN, Yılmaz Selim ERDAL, Ömür Dilek ERDAL, Sinem TÜRKTEKİ, Can Yumni GÜNDEM, Yusuf TUNA, Osman DENGİZ KÜLLÜOBA KAZISI 2019 ve 2020 YILI ÇALIŞMALARI	295

Musa KADIOĞLU, Canan ÖZBİL, Mustafa ADAK, Görkem YENİCE, Hazal ERGİN, Çağdaş Halit BORA, Onur BOZOĞLAN, Selin BOZOĞLAN, Tuğba ULUGER, Gülfem AYDIN, Tommaso ISMAELLI, Sara BOZZA 2019 ve 2020 YILLARI TEOS ÇALIŞMALARI (10-11. SEZONLAR).....	309
Mustafa BEYAZIT, Yasemin BEYAZIT, Başaran Doğu GÖKTÜRK, Alper ATICI, Meryem CANSEVEN, Düriye BEYAZ, Nail UYAR KALE-İ TAVAS (TABAE ANTİK KENTİ) ÖREN YERİ VE KALE-İ TAVAS MEZARLIĞI KAZILARI 2019-2020.....	329
Mustafa ŞAHİN İZNİK GÖLÜ BAZİLİKAL KİLİSESİ SUALTI KAZILARI 2019-2020	341
Müjde PEKER, Daniş BAYKAN, Göknur BEKTAŞ, Ceren BAYKAN, Mustafa BİLGİN, Dinçer Savaş Lenger NİF (OLYMPUS) DAĞI ARAŞTIRMA VE KAZI PROJESİ: 2020 YILI KAZISI.....	351
Neşe ATİK 2019 YILI TEKİRDAĞ KRAEVLİALTIANTİK HERAİON TEIKHOS KAZISI.....	369
Nevzat ÇEVİK, Süleyman BULUT MYRA VE ANDRİAKE KAZILARI 2019-2020 ÇALIŞMALARI	379
Nicholas CAHILL SARDİS 201-2020	401
Nurettin ARSLAN, Beate BÖHLENDORF_ARSLAN, Caner BAKAN, Mehmet AYAZ 2019-2020 Yılı Assos Kazı Faaliyetleri.....	419
Nurettin ÖZTÜRK, Gencay GÜLOĞLU, İsmail ÖZCİHAN, Merve TOY 2019-2020 YILI TRALLEİS ANTİK KENTİ KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI.....	435
Okşan BAŞOĞLU SOFULAR KAZISI 2019 YILI ÇALIŞMALARI.....	445
Oktay DUMANKAYA, Çağlar AKDAĞ, Ümit YILDIRIM 2019 VE 2020 YILI GERMANİCİA KAZI ÇALIŞMALARI.....	457

Nuran ŞAHİN, Cengiz TOPAL, Onur ZUNAL, Hakan AYCAN, Melis TATLI, Bahar BABACAN, Üsame ERDİNÇ KLAROS 2019-2020.....	469
Osman DOĖANAY, Kismet BACAĐ TYANA KAZISI 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI.....	487

2019 ve 2020 YILLARI TEOS ÇALIŞMALARI (10-11. SEZONLAR)

Musa KADIOĞLU*

Canan ÖZBİL

Mustafa ADAK

Görkem YENİCE

Hazal ERGİN

Çağdaş Halit BORA

Onur BOZOĞLAN

Selin BOZOĞLAN

Tuğba ULUGER

Gülfem AYDIN

Tommaso ISMAELLI

Sara BOZZA

2019 ve 2020 yılı Teos kazı, belgeleme, koruma, onarım ve düzenleme çalışmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün ve Teos Kazısı resmi sponsorlarının sağlamış olduğu ödenekle sürdürülmüştür. 2019 yılı çalışmaları 2 Nisan ile 15 Aralık 2019; 2020 yılı kazı çalışmaları ise 17 Mart-17 Aralık 2020 tarihlerinde sürdürülmüştür¹.

* Prof. Dr. Musa KADIOĞLU, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı 06100 Sıhhiye, Ankara/TÜRKİYE, kadioglu@humanity.ankara.edu.tr; teos.ankara.edu.tr

1 2019 yılı Teos kazı, belgeleme, koruma-onarım ve çevre düzenleme çalışmaları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve T.C. Ankara Üniversitesinin izinleri ile 8,5 ay; 2020 yılı ise yaklaşık 9 ay aralıksız sürmüştür. 2010 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile yeniden başlayan Teos Arkeoloji Kazısı, 2019 yılında, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından yıl boyu sürdürülecek ilk 20 kazı arasına seçilmiştir. Bu bağlamda Türk Tarih Kurumu kazı çalışmalarına büyük ölçüde alt yapı desteği vermiş ve sağlamış olduğu ödenekle antik tiyatro, bouleuterion ve Dionysos kutsal alanında mimari blok konservasyonu ile duvar konservasyonu yapılmıştır. Ayrıca Roma Dönemi Sarmıcı'nın röleve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanmasına başlanmıştır. Çalışmalarımızı, Yaşar Holding Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Emine Feyhan Yaşar, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Türkiye İş Bankası A.Ş. finansal olarak desteklemiştirlerdir. T.C. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve Seferihisar Belediyesi kazı çalışmalarına aynı ve maddi destek vermişlerdir. Yukarıda adı geçen kurum, kuruluş ve kişilere çalışmalarımıza vermiş oldukları desteklerden ötürü çok teşekkür ederiz. 2019 ve 2020 yılı çalışmalarına, T.C. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri Doç. Dr. S. Hakan Öztaner, Doç. Dr. Çiğdem Gençler Güray, doktora öğrencisi Görkem Yenice, yüksek lisans öğrencileri Hazal Ergin, Duygu Yiğit ve Aylın Asiye Özen; Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden araştırma görevlisi Dr. Canan Özbil, doktora öğrencileri Ceyda Eroğlu ve Mesut Eroğlu; arkeologlar Selin Bozoğlan, Tuğba Uluger, Büşra Kılıç, Elver Gülhan Çalışkan, Ahmet Akkaya, Ömer Torun ve Su Güner; farklı üniversitelerin (Ankara Üniversitesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üni-

2019 ve 2020 kazı sezonlarındaki çalışmalar, ağırlıklı olarak Dionysos Kutsal Alanı, tiyatro ve *bouleuterion*da; söz konusu bu yapıların dışında *akropolis*, *gymnasion*, *agora* tapınağı, 1 No.lu *heroon*, Klasik Dönem suru (kalesi), Hellenistik Dönem suru, Roma Dönemi sarnıcı, *agora* ve meclis binasını içine alacak şekilde yaklaşık üç hektarlık alanı çevreleyen Geç Roma Dönemi surunda (iç kale) gerçekleştirilmiştir.

Mimari koruma, onarım ve çevre düzenleme çalışmalarına; mimari, küçük buluntu, plan-rölöve ve 3 boyutlu belgeleme çalışmalarına; paleocoğrafya-arkeolojik çalışmalara; epigrafik araştırmalara ve aynı zamanda tanıtım ve yayıⁿ çalışmalarına da her sene olduğu gibi devam edilmiştir.

---

versitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, İzmir Ekonomi Üniversitesi, TED Üniversitesi), Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Mimarlık ve Şehir Bölge Planlama Bölümleri lisans öğrencileri, Eda Nur Boran, Burçin Genç, Berna Berfin Ünal, Haydar Anlamaz, Ayşegül Akın, Rifat Musa Satılmış, Barış Zafer, Timurhan Çatki, Çağlar Karabel, Mertcan Çolakoğlu, Gamze Pala, Berke Doğan Demircan, Yeşim Yücedağ, Can Aytemizel, Tolunay Genç, İnan Güven, Seda Eylen, Elif Işıl Özdel, Bilge Su Bildik, Mevlüde Demir, Akça Yılmaz, Şehriban Dağlı, Ayça Koç, Gamze Demir; Başkent Üniversitesi Görsel İletişim Tasarımı Programı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz; T.C. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hülya Bulut ve Dr. Öğretim üyesi Özlem Vapur; Süleyman Demirel Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fikret Özcan; T.C. Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Melike Zeren Hasdağlı; Batman Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Araştırma Görevlisi Ramazan Bozkurttan; T.C. Sinop Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Araştırma Görevlisi Onur Bozoğlan; Yüksek Mimar-Restorasyon Uzmanları Çağdaş Halit Bora (M.A.) ve Emrah Köşgeroğlu (M.A.); konservatör Gülfem Aydın ve Turgay Arıkan; Restoratör Sonay Aslan, Restorasyon Teknikeri Hatice Nur Aydın; Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü lisans öğrencileri Yasin Sayın, Dilan Sal; Amasya Üniversitesi, Mimari Restorasyon Bölümü ön lisans öğrencileri Hasan Özden, Talat Demir, Esat Kaya; Şehir ve Bölge Planlamacıları Serkan Örneç; Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Adak ve doktora öğrencisi Nurgül Saraçoğlu; İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Serdar Vardar ve lisans öğrencileri Cansel Dilşat Köse, Dilan Demirel, Şule Şahin; Adıyaman Üniversitesi Coğrafya Bölümü Araştırma Görevlisi Dr. Rifat İlhan; Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyeleri Prof. Dr. Dilek Sivri Özay ve Prof. Dr. Sait Aykut Aytaç; Akdeniz Üniversitesi Manavgat Meslek Yüksekokulu Öğretim Görevlisi Fatma Akdeniz katılmışlardır. Ayrıca, yabancı ekip üyeleri olarak İtalya-Lecce'deki CNR-IBAM National Research Council - Institute for Archaeological and Monumental Heritage'den Dr. Tommaso Ismaelli ve Sara Bozza Dionysos Tapınağı'ndaki inşa teknikleri konusunda; Roma La Sapienza Üniversitesi'nden Marco Galli ve öğrencisi Giacoma Casa tapınağın frizleri konusunda çalışmalarını sürdürmüşlerdir. 2019 yılı Teos çalışmalarında 02.04-18.05.2019 tarihlerinde Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden Sayın Mustafa Metin, 20.05-26.08.2019 tarihlerinde İzmir Müzesi'nden Sayın Duygu Yakınlı ve 26.08-15.12.2019 tarihlerinde İzmir Müzesi'nden Sayın Bilal Yörük; 2020 yılı Teos çalışmalarında 01.06-12.10.2020 tarihlerinde İzmir Müzesi'nden Sayın Ufuk Çetinkaya ve 12.10-15.12.2020 tarihlerinde Tekirdağ Müzesi'nden Sayın Levşa Erdem Bakanlık Yetkili Uzmanları olarak görev almıştır. Tüm kazı ekibime göstermiş oldukları gayretten ve özveriden ötürü çok teşekkür ederim.

- 2 Bu kapsamda Teos ile ilgili son 10 yıllık çalışmaların sonuçlarını içeren "Teos: Yazıtlar, Kültür ve Kentsel Doku" adlı ilk monografinin tamamlanmasına devam edilmiştir. Söz konusu kitabın Türkiye Cumhuriyet İş Bankası Kültür Yayınları tarafından 2021 yılı içerisinde yayımlanmasına karar verilmiştir.

KAZI ÇALIŞMALARI

Musa KADIOĞLU

Akropolis Kazı Çalışmaları

2019 yılında, *akropolis* ve çevresindeki yapılaşmanın, mevcut kalıntıların ve kentin erken dönemlerinin daha iyi anlaşılmasına yönelik sürdürülen çalışmalar kazı ve belgelemeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Kocakır Tepe'nin kuzeydoğu yamacındaki AK11 Açması'nda³ (Resim: 1) ve *hekatompedon* olarak adlandırılan tapınağın batı ucundaki AK12 Açması'ndaki⁴ kazı çalışmaları dışında, tapınak ve sunağın 2015 yılında tamamlanan rölöve planları kontrol edilmiştir (Resim: 2).

Bouleuterion Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU

2019 yılı kazı çalışmalarında öncelikli olarak *bouleuterion*'un doğu duvarının güney ucunda var olduğu kabul edilen güney giriş ile güney *analemma* duvarı ve güney *parodosun* ortaya çıkarılması amaçlanmış, ardından güney *analemma* duvarının eksik bloklarının bulunmasına yönelik olarak B15 Açması'nda kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Güney *parodostaki* kazı çalışmalarının tamamlanmasının ardından yapının doğu ve kuzey duvarı önünde yapıya ait mimari blokların dikdörtgen bir mekân oluşturacak şekilde harçsız olarak sıralanmasıyla oluşturulmuş mekanları anlamak ve *bouleuterionun* doğu duvarına birleşen *triporticusun*⁵ genel ölçülerini ve düzenini tespit etmek amacıyla önce kuzey duvarı önünde (B16) ve ardından doğu yönde güneyden kuzeye doğru (B17-B21) toplam 6 açmayla çalışmalara devam edilmiştir. B16-B22 açmalarında, özellikle kuzey ve güney *porticusun* ortaya çıkarılmasının yanı sıra doğu duvarına bitişik ve doğu yönde uzanan dikdörtgen mekân algısı yaratan geç dönem yapılaşmasının anlaşılması, özellikle *analemma* duvarı ile doğu duvarına ait mimari blokların tespiti amaçlanmıştır.

2020 yılında, güney koridor sondaj 22 olarak (GKB22) adlandırılan alanda, üst *caveaya* çıkış sağlayan koridorun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Koridor içerisinde 20cm.-21cm. riht yüksekliğine sahip 14 merdiven basamağı ortaya çıkarılmıştır (Resim: 3). Ancak Geç

- 3 Çalışmalar sonucunda, akropolisi doğu ve kuzey yönde sınırlayan teras duvarının varlığı kesinleşmiş olup söz konusu duvarın en azından MÖ 6. yüzyılın ortasından önce inşa edilmiş olduğu ileri sürülebilir. Ayrıntılı kazı sonuçları için bkz.m. Kadioğlu (ed.), Teos: Yazıtlar, Kültler ve Kentsel Doku (İstanbul 2021 baskıda).
- 4 2019 yılı çalışmaları kapsamında yapının tekrar araştırılmasına karar verilmiştir. Hem hekatompedos olarak adlandırılan tapınak temellerinde hem de altar'ına ait temellerde kullanılmış olan blok yüzeylerinde tarak kullanımı tespit edilememiştir. Bu durum M.Ö. 6. yy.ın ortasından öncesine tarihlenebilecek bir yapılaşmaya işaret etmektedir.
- 5 Doğü porticus hakkında henüz hiçbir arkeolojik veri olmasa da Nysa gerontikonunda olduğu gibi (ön avlu dış ölçüsü: 28,20 x 30,15 m) kareye yakın bir ön avlunun Teos bouleuterionunda da olması kuvvetle muhtemeldir. Olasılıkla doğü porticusun merkezinde üç tarafı revaklı (triporticus) ön avluva ve dolayısıyla bouleuteriona girişi sağlayan bir ana giriş kapısı yani bir propylon bulunuyordu.

Roma Dönemi suru *bouleuterionun* güney duvarı üzerine inşa edildiği için merdivenli koridorun batı yarısı söz konusu sur tarafından tamamen kapatılmıştır.

2019 yılında hem *bouleuterionun* kuzeyini sınırlayan alanda hem de güneydeki Geç Roma Dönemi surunda gerçekleştirilen kazı çalışmaları, surun tarihlenmesine ilişkin kesin bir kanıt sunmamıştır. 2020 yılında, söz konusu surun tarihlenmesine⁶ ve surun üzerinden *bouleuteriona* güvensiz bir şekilde geçmeye çalışan ziyaretçilere daha güvenli bir geçiş sağlamak amacıyla çalışmalara başlanmıştır (B23). 2020 kazı çalışmalarıyla surun iç yüzüne ve doğu-batı aksında birbirine bitişik iki sıra halinde toplam dört mekân (01-04) tespit edilmiştir (Resim: 4)⁷. 01 ve 02 No.lu mekânlar, kuzey duvarındaki girişleriyle olasılıkla sur dışından yaklaşık 3 hektarlık bir alanı kaplayan iç kaleye girişi kontrol/savunma amaçlı olarak inşa edilmiş olabilecekleri gibi dükkân işlevi de taşımış olabilirler.

Tiyatro Kazı Çalışmaları

Canan ÖZBİL⁸

Tiyatronun batı *analemma* duvarının açığa çıkarılması amacıyla, ilk olarak 2016 yılında başlanan kazı çalışmaları (BA1), 2019 kazı sezonunda büyük oranda tamamlanmıştır. Ayrıca bu cephede geçen sene tespit edilen, üst *caveayı* taşıyan tonozlu galeriye (*ambulacrum*) çıkışı sağlayan kapı açıklığı ve bu açıklığın hemen doğusunda *analemma* duvarına dikine uzanan ve *diazomaya* doğru çıkış sağlayan 14 basamaklı bir girişin daha varlığı ortaya çıkarılmıştır.

Tiyatrodaki 2019 yılı kazı çalışmalarından diğer ikisi sahne binasının, *analemma* duvarlarına paralel olarak uzanan doğu ve batı ucundaki odalarda gerçekleştirilmiştir. SB5 ve SB6 olarak adlandırılan odalar (Resim: 5) hem plan ve ölçü olarak hem de teknik ve işçilik açısından benzerlik göstermekle beraber duvar ve zeminlerinde renkli mermer dekorasyona sahip oldukları tespit edilmiştir.

2019 yılında sahne binası ile *pulpitum* arasında kalan alanda, *pulpitumun* orkestraya bakan cephesi önünde ve orkestradaki nişlerde temizlik ve tesviye çalışmaları yapılmıştır. Söz konusu çalışmalar kapsamında *pulpitum* cephesine ait mermer kaplama parçaları, ön duvarın mermer kaidesi, orkestra tabanına ait kaplama parçaları kısmen korunmuş olarak açığa çıkarılmış, belgelendikten sonra üzeri kapatılarak koruma altına alınmıştır.

2020 yılı konservasyon çalışmalarına tiyatronun hem kuzey hem güney tonoz ayağında hem de *diazoma*'ya çıkış sağlayan 5. *vomitoriumun* batı duvarı ile batı taraftaki bir sonraki 4.

6 Ele geçirilen seramiklerin tarihlendirilmesine göre sur, M.S. 3. yy.'ın ikinci yarısı ile Erken 7. yy. arasında yapılmış olmalıdır.

7 Surdan içeri girildiğinde 01 ve 02 No.lu mekânların kuzey duvarı ile *bouleuterion* ve güney stoasının arka (güney) duvarı arasında kalan koridorvari açıklık 4,10m.dir. Bu genişlik Nysa antik kentindeki cadde genişliklerine uymakta ve büyük olasılıkla burada taban seviyesine ulaşıldığında aynı zamanda cadde kaplamasına da ulaşılacaktır.

8 Dr. Canan ÖZBİL; Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 67100 İncevez, Zonguldak/TÜRKİYE, ozbilcanan@gmail.com

vomitoriumun doğu duvarında devam edilmiştir.

Agora Tapınağı Kazı Çalışmaları

Görkem YENİCE⁹, Serkan ÖRNEK¹⁰

2020 yılı kazı çalışmaları kapsamında *agoradaki* küçük tapınağın daha önce önerildiği gibi *amphidistyl in antis* ya da *tetrastyl prostylos* planlı bir tapınak olup olmadığını anlayabilmek için *pronaos*'un güneybatı köşesinde AT1; batı yönde *pronaos* duvarı önüne doğru da AT2 ve ardından *cellanın* doğu duvarı boyunca AT3 sondaj kazılarına başlanmış; tamamlanan kazı çalışmaları sonucunda iki basamaklı *krepidomaya* sahip ve bir podyum üzerinde yükselen 6x12 sütunlu *peripteral* bir tapınak olduğu ve ayrıca tapınağın iki evreli inşa edilmiş olduğu anlaşılmıştır (Resim: 6). Büyük olasılıkla M.Ö. 3./2. yy.da inşa edilmiş olan *templum distyl in antis* ya da *amphidistyl in antis* planlı bir Hellenistik tapınağa, Erken İmparatorluk Döneminde 6x12 sütunlu ve Korinth düzeninde bir *peristasisin* eklenmesi ile tapınak 14,95m.x26,04m.ye büyütülmüş olmalıdır. AT1 açmasında bulunan köşe *akroteri* ile *anta* başlıkları stilistik olarak Augustus Dönemine tarihlendiğinden bu tapınak Augustus Dönemindeki inşa faaliyetlerinde genişletilmiş olmalı ve belki de Augustus'a adanmıştır.

Dionysos Kutsal Alanındaki Kazı Çalışmaları

Canan ÖZBİL, Musa KADIOĞLU, Selin BOZOĞLAN¹¹, Özlem VAPUR¹², Ceyda EROĞLU¹³, Mesut EROĞLU¹⁴

2019 kazı sezonunda, Dionysos Tapınağı'nın inşa evreleri hakkında bilgi edinmek amacıyla *pronaosun* güneydoğu iç köşesinde (DT9) ve kuzey *ptreomada* (DT10) birer sondaj açılmıştır. Ayrıca Dionysos Kutsal Alanı'nın güneybatı köşesindeki kazı çalışmalarıyla (DT6, DT11 ve D5 açmaları) hem güney ve batı *stoanın stylobat* birleşimi hem de *temenos* dışında tahmin edilen bir arşiv binasının varlığı aranmıştır. 2020 yılı kazılarında DT6'da güney *stoa* ile batı *stoa* birleşim köşesi, 2019'da başlanan ancak tamamlanamayan DT11, doğu *stoa* ile kuzey *stoanın* birleşim köşesi (DS3-DS4) (Resim: 7) ve kuzey *stoanın* mimari düzeni ve Roma Dönemi teras duvarlarında kullanıldığı belirtilen Hellenistik Dönem tapınağına ait mimari malzemenin araştırılması için DT12, DT13, DT14, DT15 ve DT16 sondajları gerçekleştirilmiştir. Buradaki kazılar, *doğu stoa* ile *kuzey stoanın* köşe oluşturması beklentisi boşa çıkarmış ve her iki *stoanın* birleşim köşesinde başka bir yapının olacağı fikrini güçlen-

9 Arkeolog Görkem YENİCE (M.A.), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Ankara/TÜRKİYE, gorkem_yenice@yahoo.com

10 Şehir ve Bölge Plancısı Serkan ÖRNEK, srknornk@gmail.com

11 Arkeolog Selin BOZOĞLAN, gulgonulselin@gmail.com

12 Dr. Öğr. Üyesi Özlem VAPUR, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 48000 Kötekli/Muğla/TÜRKİYE, ovapur@yahoo.com

13 Araş. Gör. Ceyda EROĞLU, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 67100 İncivez, Zonguldak/TÜRKİYE, ceyda.sonmezisik@gmail.com

14 Araş. Gör. Mesut EROĞLU, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 67100 İncivez, Zonguldak/TÜRKİYE, eroglu.mesut@hotmail.com

dirmiştir. Ayrıca *propylon*un restitüsyonu ile tarihlenmesine yönelik olarak P8 Açması'nda kazı çalışmalarına devam edilmiştir.

Hem *cellanın* kuzey duvarına hem kuzey *peristasis*e hem de *pteromaya* ilişkin sondaj kazıları (DT9 ve DT10 açmaları), tapınağın temelinde tek evreli bir yapılaşmanın olmadığına işaret etmektedir. Ele geçirilen seramikler, M.Ö. 3. yy.ın son çeyreğinden daha geç bir döneme tarihlenememektedir. Bu durum tapınağın Hellenistik Dönemde ve Hermogenes için önerilen erken tarihte inşa edilmiş olduğunu teyit etmektedir. *Temenos*un güneybatı köşesinde (DT6 Açması) gerçekleştirilen çalışmalar sırasında *stoaların* üst yapısına ait çok sayıda mermer mimari blok açığa çıkarılmasıyla güney ve batı *stoaya* ait üst yapı mimari dizilimi neredeyse eksiksiz olarak tamamlanabilmektedir. Batı *temenos* duvarının ortaya çıkarılması; *temenos* duvarının üst yapısının ve güneybatı *temenos* duvarına bitişik dikdörtgen planlı mekânın bir arşiv binası olup olmadığının araştırılması; batı *temenos* duvarının iç yüzünün Pompeii 1. duvar stili *stucco* ile kaplı olduğuna ilişkin verileri teyit etmeye yönelik olarak kazı çalışmalarına DT11 ve D5 açmalarında 2019 yılında başlanmış, ancak çalışmalar 2020 yılında tamamlanabilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda söz konusu alanda ne kent arşivine ilişkin olabilecek mimari bir veri ne de ne bir yazıt parçası ele geçmiştir. Ancak batı *stoanın* arka duvarının mermer *orthostat* blok sırasının üzeri olasılıkla kerpiçle örüldüğü ve üzerinin Pompeii 1. duvar stili *stucco* ile kaplanmış olduğu anlaşılmıştır.

Kuzey *stoanın* mimari düzenini; kuzey *stoa*, *altar* ve tapınağın mimari ilişkisini anlayabilmek ve daha önce D.m. Uz'un belirtmiş olduğu Dionysos Tapınağı'nın Hellenistik Dönem evresine ait mimari blokların teras dolgusundaki kullanımını teyit etmek amacıyla DT14 olarak adlandırılan alanda ve +7,36m. üst kotunda kazı çalışmalarına başlanmıştır (Resim: 8). Kuzey *stoa* sütun sırasının güney cephesi üzerinde yer alan +6,787-6,487m. ve +6,487/+6,157m. kot aralıklarında iki adet basamak yerleştirme izi, DT12 Açması ile güney *stoada* da olduğu üzere basamaklı bir teras duvarına işaret etmektedir. DT12 Açması içinde yer alan basamakların oturduğu batı basamak temeli üzerinden *stylobat* kademesi de dahil olmak üzere 4 basamak olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak doğuya doğru yaklaşık 15m. uzunluğunda bir podyum ile devamında da +6,177m. alt kotuna kadar inen üç basamak olması gerektiği tespit edilmiştir. Basamakların riht yükseklikleri 30cm. ve 32cm. olup derinlikleri ise 55cm. ile 60cm. arası değişmektedir. Ayrıca aynı basamaklı teras duvarı içerisinde devşirme olarak kullanılmış birçok mimari öge tespit edilmiştir.

Geç Roma Dönemi Suru Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU

2019 yılı çalışmaları kapsamında *agora*'nın güneyindeki 89 ada 33-34 parseller ile bunun güneyindeki 85 ada 17 parsel arasında kalan kadastral yolun kuzey kenarında hemen hemen doğu batı doğrultulu ve güney cephesi kesme taş bloklarla örülmüş olan kalın duvar kalıntılarının hangi yapıya ait olduğunu anlayabilmek ve söz konusu kadastral yolun ziyaretçiler

tarafından rahatça kullanılmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen kazı ve temizlik çalışmaları, duvarın yaklaşık 27m.lik kısmı gün yüzüne çıkarılabilmektedir (Resim: 9). Söz konusu duvarın kulelerle desteklenmiş olması, düz bir hat üzerinde yer almaması ve içerisinde yoğun devşirme blokların kullanılmış olmasından ötürü, bu duvarın Geç Roma Dönemi savunma duvarının güney bölümünü oluşturduğu anlaşılmıştır. Kule olarak adlandırılan kalıntının hemen batısında *bouleuterion*'un *analemma* duvarına ait olabilecek dik üçgen biçimli bir *analemma* bloğu açma içerisinde ele geçirilmiştir. Bu durum surun inşa edildiği dönemde *bouleuterion*un işlev dışı kaldığına işaret etmektedir. Söz konusu bu geç dönem kulesinde, kentteki bir tapınağa ait çok sayıda *cella* duvar bloğu devşirme olarak kullanılmıştır. Bu durum olasılıkla M.S. 3. yy.ın 3. çeyreğinde kent merkezinin *agora* ve *bouleuterionu* kaplayan alana küçültüldüğüne işaret etmektedir. Kent merkezini çevreleyen surun, kentte göz ardı edilen yapıların (Geç Arkaik Dönem tarihlenen İon tapınağı, küçülen kent merkezi içerisinde kalan *agora*daki küçük tapınak, meclis binasının doğu duvarı gibi) mimari bloklarının yapı taşı olarak kullanılmasıyla alelacele inşası, güvensizlik ortamına ve kente yapılacak olan saldırılara karşı koyabilme amacına yöneliktir. Söz konusu sur, Got saldırılarına karşı inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Hellenistik Sur Kazı Çalışmaları

Onur BOZOĞLAN¹⁵

Antik kenti kuzeyden çevreleyen sur hattına ilişkin arkeolojik verilerin yetersizliği nedeniyle 2019 yılı çalışmaları kapsamında *akropolis* ile *Polythros Gymnasion*'u arasından geçen sur hattının belirlenmesine yönelik kısmi kazı, bitki temizliği ve belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Çalışmalar sonucunda, kentin kuzeyindeki sur hattının, batı ve güney sur hattında olduğu gibi düz bir hat çizmeyen aksine birbirine açılı birleşen duvarlardan oluşturulmuş olduğu anlaşılmıştır.

Antik kentte çok az sayıda ele geçen protogeometrik seramiklerin kap formlarının tespiti, yerel ya da ithal üretim olup olmadıkları ile bezemeleri ve tarihlendirilmeleri üzerine, 1960'lı yıllarda protogeometrik seramik malzemenin bulunduğu B Çukuru'nun taban seviyesinde HSB1 olarak adlandırılan sondajda 2019 yılında kazı çalışmalarına başlanmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda çoğunluğu Hellenistik Dönem olmakla birlikte M.Ö. 6. yy.a kadar uzanan seramik ve çatı kiremidi parçaları modern atıklar eşliğinde ele geçirilmesi, burada kazılan toprağın 1962 yılı çalışması sonrasında dolmuş olduğu göstermiştir. Bu yüzden B çukurunun kuzey devamında daha önce kazılmamış olan alanda yeni bir stratigrafik sondaj 2020 yılı kazı sezonunda planlanmıştır. 2020 yılı çalışmaları kapsamında HSB6 olarak adlandırılan sondajda Protogeometrik Dönem verisi, sondajın batı sınırını oluşturan Hellenistik surun seramik statigrafisi ile tarihlenmesi ve sur inşa yazıtlarında söz konusu edilen sur duvarının kerpiç bölümüne ilişkin arkeolojik veri tespit etmek amaçlanmıştır (Resim: 10). Ancak surun

15 Araş. Gör. Onur BOZOĞLAN, Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Sinop/TÜRKİYE, onurbozoglan@gmail.com

temel altında sürdürülen derin sondaj çalışmalarında Protogemetrik Döneme tarihlenebilecek hiçbir seramik parçası ele geçirilememiştir. Temel altından gelen en geç seramikler ise M.Ö. 2. yy.ın 3. çeyreği sonuna tarihlendiğinden, Hellenistik surun inşasına M.Ö. 188 yılında bağımsızlığını elde eden kentin Roma'nın Asia Eyaleti oluşturulana kadar devam edildiği anlaşılmaktadır.

2020 yılı kazı sezonunda Herodotos Kapısı'nın bulunduğu 89 ada 50 parsel kamulaştırıldığından bu alanda hem söz konusu kapının ortaya çıkarılması hem de Hellenistik surun kuzey yöndeki istikameti için burada bir sondaj (HSB7) yapılmıştır. Açma içerisinde ortaya çıkan 3,75m. kalınlığına ve açma sınırı boyunca 6m. kuzeye devam eden sur duvarı, surun kuzeye doğru devam ettiğini ortaya koymuştur. Hellenistik surun kuzey yönde devam ederek *akropolis* batı yönden çevreledikten sonra kuzeydoğuya doğru devam ettiği ve *akropolis*in kuzeyi ile *gymnasion*un güney batısında tespit edilen sur ile birleştiği anlaşılmıştır (Resim: 11).

Klasik Dönem Sur Kazı Çalışmaları

Musa KADIOĞLU

Antik kaynaklar, Teos'ta M.Ö. 5./4. yy.a tarihlenen bir savunma duvarından bahsetmiş olsalar da günümüz kadar sürdürülen çalışmalarda Teos'ta Hellenistik Dönem öncesine tarihlenebilecek bir surun varlığı arkeolojik olarak ortaya konulamamıştır. 2019 yılında belgelemeye yönelik temizlik ve kısmi kazı çalışmalarıyla, Külahlıkır Tepe üzerindeki kuzey-güney doğrultulu kalıntıların kenti çevreleyen Hellenistik Dönem kent surundan teknik açıdan farklı olduğu ve Hellenistik savunma surundan bağımsız olarak inşa edilmiş olduğu anlaşılmıştır.

Söz konusu duvarın sadece Külahlıkır Tepe'nin doğu sırtında tespit edilmiş olması, bu yapının kuzey limandan (Gerrhaiidai) ya da Thukydides'in bahsettiği üzere Ephesos/Lebedos veya Smyrna/Klazomenai yönünde kara tarafından gelecek düşmanlara karşı ilk savunma hattını olduğu düşünülebilir. Söz konusu bu duvarın hem akropolün kuzeydoğusunda büyük dikdörtgen bloklarla inşa edilmiş olan teras duvarından hem de Hellenistik Dönem kent surundan teknik ve işçilik açısından farklılık göstermesi nedeniyle Thukydides'in bahsettiği ve M.Ö. 5. yy.ın sonuna tarihlenen Klasik Dönem Suru olması muhtemeldir (Resim: 12).

Polythros Gymanasion'u Belgeleme Çalışmaları

Musa KADIOĞLU

2019 yılında Hellenistik Dönem kuzey sur hattının hemen kuzeyinde, yer alan 89 ada 17 parselde gerçekleştirilen çalışmalarla, kentin *gymnasion*una ait olduğu düşünülen mimari kalıntılar araştırılmıştır. *Palaestras*ıyla birlikte yaklaşık 75m.x 75m.lik bir alanı kaplayan hamam-*gymnasion* kompleksinin kapalı mekanlarının doğu-batı doğrultulu olduğu yüzeydeki duvar kalıntılarında anlaşılabilir. Güneyden kuzeye doğru art arda birbirine paralel doğu-batı yönlü üç tonozlu mekân olasılıkla hamam yapısının kapalı mekanlarını daha kuzeydeki düzlükte ise dört tarafı revaklı bir *palaestranın* varlığı dört adet köşe kornişiyile tespit edilmiştir.

*Heroon 1 Kazı Ve Belgeleme Çalışmaları***Musa KADIOĞLU**

Bouleuterion'un yaklaşık 450 m güneyindeki 85 ada 21 parselin güney kenarında kısmen yüzeyde görünen yapının araştırılmasına 2019 yılı çalışmaları kapsamında başlanmıştır. Burada söz konusu yapının planın çıkarılmasına, düzenin anlaşılmasına ve tarihlenmesine yönelik olarak kısmi kazı ve temizlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Olasılıkla yapı, cephesinde dört sütun bulunan *tetrastyl pseudoperipteros* planlı olup yapı dört bir taraftan çevrelenen dört basamaklı bir *krepidoma* üzerinde yükselmektedir (Resim: 13). Korinth başlık parçalarında görünen *akanthus* yapraklarının stiline göre yapı M.S. 2. yy.da inşa edilmiş olmalıdır.

*Roma Dönemi Sarnıcı Kazı Çalışmaları***Musa KADIOĞLU**

Kentin güneybatısında ve Dionysos Tapınağı'nın güneyinde yer alan sarnıç yapısının kuzeye bakan 16 adet sağır kemerin olduğu kuzey yüzünün aynı zamanda bir çeşme işlevine de sahip olup olmadığı ve doğusundaki hamam ile ilişkisini anlamak; ayrıca yapının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanabilmesi amacıyla yapının kuzey cephesinde, batı yan cephesinde ve su haznesini içeren iç kısmında kısmi kazı çalışmaları 2020 yılında gerçekleştirilmiştir. Kuzey ve batı cephesindeki taş ve topraktan oluşan moloz döküntünün kaldırılması amacıyla kuzey ve batı cephe boyunca düzenleme çalışması (S1) yapılmıştır. Bir çeşme işlevi taşımadığı anlaşılan söz konusu sarnıç, büyük olasılıkla doğusundaki Roma Hamamı'nı beslemektedir (Resim: 14).

Sarnıcın su kapasitesinin hesaplanması amacıyla taban seviyesine ulaşmak ve uzun dik-dörtgen yapının içerisinde herhangi bir bölümlendirmenin olup olmadığı tespitini için yapının iç kısmında batı duvarına bitişik ikinci bir sondaj (S2) açılmıştır. Su haznesinin derinliği kemer başlangıcından tabana kadar 3m.dir. Bu durumda söz konusu sarnıcın minimum 542 m3/ton'luk bir kapasiteye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

*MİMARİ DÜZENLEME, KORUMA, ONARIM VE KONSERVASYON ÇALIŞMALARI***Çağdaş Halit BORA¹⁶, Görkem YENİCE**

2019 yılında 8,5 ay boyunca devam eden mimari koruma, onarım ve düzenleme çalışmaları ağırlıklı olarak *bouleuterion*, Dionysos Kutsal Alanı ve tiyatrodaki sürdürülmüştür. Söz konusu yapıların çeşitli bölümlerine ait çok parçalı mimari blokların parçalarının bulunarak birleştirilmesi ve koruyucu önlemler alınmasına yönelik çalışmaların yanı sıra mimari blokların tasnif ve düzenlenmesine devam edilmiştir. *Bouleuterionun analemma* duvarlarına ait blokların bulunarak yerleştirilmesine, Dionysos Kutsal Alanı'ndaki *in-situ* yapı bölümlerinin

16 Yüksek Mimari Restorasyon Uzmanı Çağdaş Halit BORA (M.A.), Yeşilyurt Sokak 21/25 A. Ayrancı Çankaya/Ankara/TÜRKİYE, cagdashbora@gmail.com

koruma-onarımına, tiyatronun çeşitli bölümlerinde yıkılmış olan harçlı moloz taş duvarların kısmi onarım çalışmalarına devam edilmiştir. Ayrıca söz konusu yapıların dışında *bouleuterionun* güneydoğu köşesine kuzey-güney aksında birleşen Geç Roma Dönemi savunma duvarında kısmi onarım ve düzenleme, *gymnasion* ve Demeter-Kore Tapınağı gibi kentin az bilinen yapılarına ait mimari bloklarına yönelik parça birleştirme çalışmaları da 2019 yılında gerçekleştirilmiştir.

Teos Antik Kenti mimari restorasyon/konservasyon çalışmaları 2020 yılı kazı sezonunda 1 Haziran–30 Kasım tarihlerinde yaklaşık 6 ay boyunca devam etmiştir. Devam eden mimari koruma, onarım ve düzenleme çalışmaları ağırlıklı olarak, tiyatro, *bouleuterion* (Meclis Binası), Dionysos Kutsal Alanı olmak üzere üç yapıda sürdürülmüştür. Söz konusu yapıların çeşitli bölümlerine ait çok parçalı mimari blokların parçalarının bulunarak birleştirilmesi ve koruyucu önlemler alınmasına yönelik çalışmaların yanı sıra kazı çalışmalarında açığa çıkartılan mimari blokların 30 tonluk mobil vinç yardımı ile taşınıp yapıdaki yerlerine göre tasnif edilmişlerdir. Çalışma kapsamında tiyatronun sahne binası ve *caveada* toplam 16 adet mimari bloğun parça konservasyonu tamamlanmıştır. *Bouleuterion* restorasyon/konservasyon çalışmaları kapsamında GKB22 Açması'nda ortaya çıkarılmış koridorun içerisine doğru kırılmış olan toplam 11 adet lento bloğunun parça restorasyonu ile toplamda merdivenli koridorun güney duvarına 2, kuzey duvarına 7, üst lentolarına ait 4 adet traverten blok ve gri mermerden bir kapı sövesi ile bir lento bloğu olmak üzere toplam 15 adet yeni blok yerleştirilmiştir. Dionysos Kutsal Alanı'ndaki restorasyon/konservasyon çalışmaları kapsamında, önceki yıllarda kazı çalışmalarında açığa çıkartılan ve yine önceki yıllarda mimari blok düzenleme çalışmaları kapsamında yapıdaki yerlerine göre düzenlenen mimari bloklar ile 2020 yılı kazı çalışmalarında kuzey *stoa* DT14 Açması, doğu, batı ve güney *stolalara* ait mimari bloklar ile yine 2020 yılı kazı çalışmalarında kazısı tamamlanan *propylon* P8 Açması'nda ele geçirilen mimari bloklarının konservasyonu çalışmaları tamamlanmıştır.

KÜÇÜK BULUNTULARA YÖNELİK KORUMA VE ONARIM ÇALIŞMALARI

Gülfem AYDIN¹⁷

Kentin batısında, “Teos 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı” sınırlarında yer alan Batı *Nekropoliste*, İzmir Müze Müdürlüğü tarafından yapılan Hiddenbay Tatil Köyü Şantiyesi Kurtarma Kazısı'nda açığa çıkarılan ve önceki yıllarda Teos kazı deposuna getirilmiş olan çok parçalı pişmiş toprak buluntulara yönelik koruma-onarım çalışmaları 2019 kazı sezonunda devam etmiştir. Ayrıca kazı deposunda yer alan sikke ve metal objelerin mikroskop altında bisturi ile daha sonra ise dişçi motoru ile mekanik temizlikleri yapılmıştır.

Küçük buluntulara yönelik koruma ve onarım çalışmalarına 2020 yılı mart ayında başlanmıştır. Bu kapsamda 2019 yılı kazı çalışmalarında Dionysos Kutsal Alanı'ndan 49 bronz, 1 demir, 5 kurşun, tiyatrodan 6 bronz, 4 kurşun ve *Heroon*'dan ele geçirilen 4 adet bronz eserin

17 Uzman Konservatör Gülfem AYDIN, glfm.aydn@gmail.com

restorasyonu yapılmıştır. Ayrıca 2020 yılı çalışmalarında Dionysos Kutsal Alanı'ndan 29, tiyatrodan 1, *propylon*dan 1, Hellenistik surdan 2, *bouleuterion*dan 2 ve sarnıçtan ele geçirilen 1 adet bronz eserin de restorasyonu ile birlikte toplamda 105 adet küçük eserin koruma ve onarım çalışmaları yapılmıştır.

Koruma ve onarım çalışmaları kapsamında İzmir İli, Seferihisar İlçesi Sığacık Mahallesi 1258 ada 1 ve 1/B parselde kayıtlı "Teos III. Derece Arkeolojik Sit Alanı" içinde 2014 ve 2015 yıllarında İzmir Müze Müdürlüğü uzmanlarınca gerçekleştirilen kurtarma kazılarında ele geçirilen ve Teos Antik Kenti kazı deposuna teslim edilen M117 ve M135 No.lu *pithos* mezarların ve bu mezarlara ait kapakların; M121 No.lu pişmiş toprak lahit mezarın restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

KÜÇÜK ESER BELGELEME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

Hazal ERGİN¹⁸, Selin BOZOĞLAN

Teos Antik Kenti'nin Geometrik ve Arkaik dönemlerde önemli bir üretim merkezi olduğu uzun yıllar boyunca araştırmacılar tarafından önerilmiş ve konu ile ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. 2010 yılında kentte yapılan sistematik kazı çalışmalarının başlaması ile 2011 ve 2012 yıllarında Hellenistik surun batısındaki sondaj çalışmalarında ele geçirilen ve M.Ö. 7.-6. yy.a tarihlenen bir grup hatalı üretilmiş seramik parçası, kentteki seramik atölyelerinin varlığına işaret etmiştir. Bonn Üniversitesi Helmholtz Enstitüsünde nötron aktivasyon analiziyle (NAA) tamamlanan söz konusu tüm parçalar için aynı sonuç ortaya çıkmış ve Köken Grup B olarak adlandırılan 218 örneğin de üretim yerlerinin Teos olduğu kesin olarak ispatlanmıştır.

Söz konusu analiz çalışmaları sonucunda 2010 yılından itibaren kentin farklı yerlerinde ele geçirilen Geometrik ve Arkaik dönemlere tarihlenen boyalı sofa kabı parçalarının bir araya toplanıp değerlendirilmesi, kentteki buluntu yerlerine göre yoğunluğunun saptanması, üretilen kap formlarının ve bezeme stiline çeşitliliğinin ortaya çıkması ve sınıflandırılması amacıyla belgeleme ve araştırma çalışmaları 2019 yılında olduğu gibi 2020 yılında da devam etmiştir. Tespit edilen formlar arasında *skyphos-kotyle* parçaları (kuşlu, zikzak dalgalı), kâse parçaları (rozetli, bantlı, meanderli, konsantrik dairesel, Klazomenai tipi ve İonia kasesi), *krater*, *dinos*, *amphora/hydria*, tabak, *aryballos*, *oinochoe/lekytos*, *lekane*, *kadeh*, *kylix*, *olpe*, *pyksis*, siyah ve kırmızı figür tekniği uygulanmış kap formları yer almaktadır. Söz konusu parçalar ile ilgili detaylı gruplama ve tarihleme çalışmaları devam etmektedir. Teos üretimi olarak önerilen *amphora* formunun yoğunluğunu tespit etmek ve kentteki *amphora* repertuarı hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla yapılan çalışmalar dahilinde Dionysos Tapınağı'nın kuzeybatısında kalan eski 88 ada 21 parselde 2011, 2012 ve 2016 yıllarında yapılan kazı çalışmalarından ve kentin güneyinde bulunan ve 2013-2016 yılları arasında kazı çalışmaları

18 Arkeolog Hazal ERGİN, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi; Ankara/TÜRKİYE, hazalergin@gmail.com

İzmir Müzesi uzmanlarınca tamamlanmış olan 3194 ada 3, 4 ve 5 parsellerden ele geçirilen seramik parçaları arasından seçilen toplam 348 adet *amphora* parçası incelenmiş olup bunlardan 97 adeti Samos, 58 adeti Kuzey İonia üretimi, 33 adeti Miletos, 22 adeti Klazomenai, 25 adeti Khios, 5 adeti Lesbos, 4 adeti Thasos, 2 adeti Mende örneklerini temsil ederken yalnızca 26 adetinin Teos üretimi *amphora* parçalarına benzer olduğu görülmüştür. Söz konusu 26 parçanın 14 tanesi Samos, 1 tanesi Miletos, 6 tanesi Kuzey İonia merkezli formlara benzerken 5 tanesinin benzeri bulunamamıştır. Bu durum Teos'ta Samos tipi *amphora* üretilmiş olduğu şeklinde yorumlanabilir.

DIONYSOS TAPINAĞI İNŞA TEKNİKLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Tommaso ISMAELLI¹⁹, Sara BOZZA²⁰

Dionysos Tapınağı'nın, M.Ö. 3. yy.ın son çeyreğinde başlayıp Roma İmparatoru Hadrianus Döneminde tamamlanan farklı inşa evrelerinin araştırılmasına yönelik çalışmalar 1-30 Eylül 2019 tarihlerinde sürdürülmüştür.

Cella duvarının *in-situ* bölümlerinin sistematik şekilde kataloğunun yapılmasına, düşme pozisyonundaki blokların kaldırılmış olması sebebiyle özellikle doğu cephenin analizine odaklanarak devam edilmiştir. Mermer yüzeylerdeki işçilik farklılıklar, bloklar üzerindeki montaj unsurları (taşırma, kaldırma ve birleştirme gibi) ve kenet, dübel ve manivela yuvalarının ölçü ve özelliklerine dair yeni veriler veri tabanına eklenmiştir. Yapılan gözlemlere dayanarak, mimari dekorasyonun incelenmesi, frizlerin heykeltıraşlık programına yönelik çalışmalar ve gelecekte korniş blokları üzerinde yapılacak araştırmalar, tapınağın Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi evrelerine ilişkin soruların anlaşılması için daha fazla bilgi sağlayacaktır.

3D BELGELEME ÇALIŞMALARI

Serkan ÖRNEK, Tuğba ULUGER²¹

Teos Antik Kenti kazılarında mimari kalıntılar ve buluntular 3 boyutlu tarama yöntemleri kullanılarak dijital olarak belgelenmektedir. Bu sayede gün yüzüne çıkarılan mimari kalıntılar ile mimari blokların, eksiksiz bir bütün olarak ve gerçek ölçülerinde dijital ortamda birer kopyaları (yansımaları) oluşturulmaktadır. Kalıntıların dijital ortama aktarılmasında fotoğraf (SfM) ve ışık deseni (Structured Light) temelli olmak üzere iki farklı yöntem kullanılmaktadır. 2020 yılı 3 boyutlu belgeleme çalışmaları kapsamında; Dionysos Tapınağı'nda DT6, DT11, DT12, DT13A, DT14; Dionysos Kutsal Alanı doğu *stoda* DS3, DS4; *propylonda*

19 Dr. Tommaso ISMAELLI, Institute of Heritage Science, National Research Council, via Madonna del Piano, Sesto Fiorentino, 50019, Florence, ITALY, tommaso.ismaelli@cnr.it

20 Dr. Sara BOZZA, Sapienza, University of Rome, Piazzale Aldo Moro 5, 00185, Rome, ITALY, sarabozza1986@gmail.com

21 Arkeolog Tuğba ULUGER; tubauluger@gmail.com

P8; *bouleuterion*da GKB22, B23 ve Hellenistik surda HSB6 ve HSB7 açmaları olmak üzere toplam 12 açma fotoğraf temelli tarama yöntemi ile modellenmiştir. Mimari parçaların 3 boyutlu tarama cihazı ile belgelenmesi kapsamında ise; Dionysos Tapınağı, Dionysos Kutsal Alanı *stoa*lar, *propylon*, tiyatro ve *bouleuterion*a ait olmak toplam 179 mimari blok 3 boyutlu olarak modellenmişlerdir.

EPIGRAFIK ARAŞTIRMALAR

Mustafa ADAK²²

2019 yılında Teos kazılarında ele geçirilen 28 adet epigrafik belge üzerinde çalışmıştır. Yazıtlar doğu nekropol, *bouleuterion*un doğusundaki Geç Roma Dönemi duvarında, tiyatroda ve Dionysos Kutsal Alanı'nda ele geçirilmiştir. Tanımlayabildiğimiz yeni buluntular arasında şu yazıtlar yer almaktadır: Zosimos ve ailesine ait 9 satırlık mezar yazıtı; Gaius Audasius'a ait olan mezar alanında kullanılmış bir kaide; Erken Hellenistik Dönemde kaleme alınmış Korsan Yazıtı'na ait yeni bir parça; büyük olasılıkla Kral III. Antiochos'un M.Ö. 203 yılında Teoslulara bağışladığı dokunulmazlık, vergi muafiyeti ve otonomi imtiyazlarını içeren bir mektup; Teos Asyilia'sına ilişkin bir mektubun sonu ile başka bir mektubun giriş kısmı; resmi içerikli bir mektuba ait fragman; Teos'un yakınlarında bulunan taş ocaklarından birisinden yakın dönemde Teos'un doğu nekropol sahasına getirilen, taş kırım yeri ile ilgili Latince yazıt içeren bir mermer blok ve üzerinde Tiberius Claudius isminin geçtiği tiyatro inşaat yazıtı olabilecek iki mermer plaka parçasının yanı sıra İzmir Arkeoloji Müzesi'nde Teos'tan taşınan 20 adet taş yazıt belgelenmiştir.

2020 yılında 26 adet epigrafik belge ele geçirilmiştir. Bunların çoğu Dionysos Kutsal Alanı'nda sürdürülen kazı çalışmalarında ve *bouleuterion*un güneyinde sürdürülen geç dönem savunma duvarı kazılarda bulunmuştur. Tanımlayabildiğimiz yeni buluntular arasında şu yazıtlar yer almaktadır: Seferihisar'da doğalgaz çalışmaları esnasında ele geçirilen bir İmparator mektubu; Düzce Köyü girişinde bir tarlanın kenarında duran bir arşitrav parçası; agoranın güneyinde geç dönem savunma surunun güneydoğu kulesinde doğu nekropol sahasından getirilen büyük bir blok; Dionysos Kutsal Alanı, doğu *stoa* kazılarında ele geçirilen ve M.Ö. 2. yy.a ait olan bir parça; Orta Hellenistik Döneme ait bir onurlandırma karamamesinin bir parçası; Eupathion oğlu Polyksenos'a ait bir onurlandırma yazıtının üst kısmı; Phythodoros ve Apollo- gibi isimlerin geçtiği, yine parça halinde ele geçirilmiş 7 satırlık Hellenistik onurlandırma metni ve Meniskos oğlu Pausanias'ın isminin yer aldığı bir kulpun yanı sıra 2020 yılında yürütülen epigrafik çalışmalarında daha önce belgelenmiş yazıtların okumalarına devam edilmiş olup özellikle iki büyük parça halinde ele geçirilen ve kısmen zor okunan Abdera Karamamesi'nin okumaları sonuçlandırılmıştır.

22 Prof. Dr. Mustafa ADAK Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Kampüs, 07058 Antalya/TÜRKİYE,İ: madak@akdeniz.edu.tr

Resim:1

Resim: 2

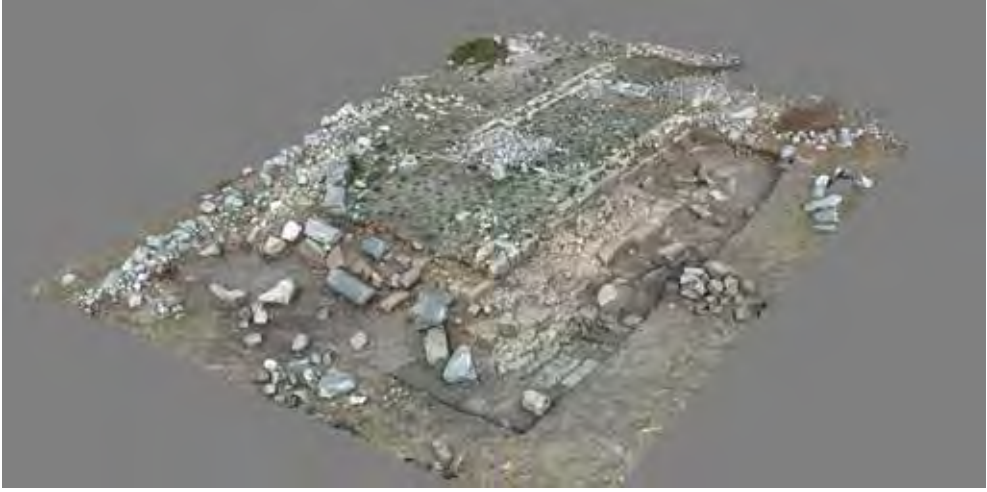
Resim: 3

Resim: 4

Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7

Resim: 8

Resim: 9

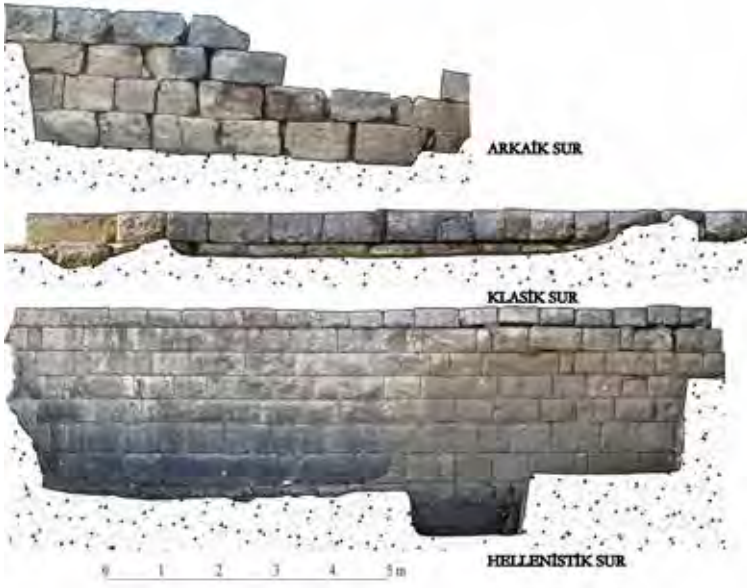

Resim: 10

Resim: 11

Resim: 12

Resim: 13

Resim: 14

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü